

IDŐK VONULATÁBAN

A kéziratos könyv, melyet a család legvénebbje hagy, immár egy századon át, örökül a legfiatalabb egyenes leszármazottra, igazolja, hogy munkánkat el nem végezte volna más, csak mi, az egésznek a része, és ezáltal is gyarapodott nemzetségünk neve, jószágjai, javai, magunk és minden sorstársunk javára.

Elődeink élete, arca, hiteles vonások, hagyományok, babonás erkölcsök, szertartások, lakodalmak, születések, torok, gyötrelmek, nyomorúságok, lakomák, áldomások, a jószágbetegségek gyógyítása, a csillagok járása a nehéz kézzel írt betűkbe gyűjtve, érdes, vastag, barnásszürke papíron.

Írva van: Intelmes idézett maradt reánk Czöveg prókátor nyomán, hogy eleink tudatlanságból vagy gyarapodási érdekből nem mindenkor számolták, ki melyik rokoni ágon követte el az „atyafijaival való összefeküvést”.

Feljegyezték és hirdették:

Tilalmas házasságra lépnek olyan személyek, akik egymáshoz közlelről vérek. Vérek azok a személyek, akik közül egy a másiktól származik, vagy akik egy köztörzsöktől, úgy egy törzsökatyától, vagy törzsökanyától származnak. Az pedig mindegy, akár törvényes házasságból, akár törvénytelen összefeküvésből származtak legyen. Egy fattyú vagy zabigyermekek az ő atyja szintűgy vér övele, mint egy törvényes ágyból született gyermek vér az ő atyjával.

Az atyafiak, vagyis vérek szorosabb értelemben vagy nemzési vérek, vagy szülési vérek. A nemzési vér a nemzés által nékem atyámfia, a születési vér pedig a szülés által nékem atyámfia. Nemzési vérek tehát az én atyám, aki engemet nemzett, az én fiam, az én lányom, az én fiamnak gyermekei, az én leánytestvérem, az én férfitestvérem, az én atyámnak férfitestvérje, az én férfitestvéremnek a fia; születési véreim az én anyám, aki engem szült, az én nagymamám, az én leányomnak gyermekei, az én anyámnak férfitestvérje, az én anyámnak leánytestvérje. Mivelhogy pedig a férfiak mindenkor csak nemzeni és soha nem szoktak szülni; az asszonyok pedig mindenkor csak szülni, és soha nem szoktak nemzeni, innen vannak férfitatyafiak, vagy fiúság, és vannak leányatyafiak, vagy leányág.

A halandók számára megjegyzendő még, hogy az ipám, napám, a sógorság, a mostohagyermek, a leszármazottak, a megözvegyültek a hovatartozásuk ágazatában a tör-

vényes vagy törvénytelen ágyban való összefeküvése tilalmas. Az elkövetett közeli vérségi bűn színe olyan erős, hogy azt „sem szódás, sem hamuzsíros lúggal ki nem vehetni”. A szervezetet, lelket tápláló piros vér, szív, ér, lüktető üteme, áramlás, keringés, tódulás, ömlés, lázítás, tapadás, párolgás, áldozat, alkat, ontás, szomj, fertőzés, bőség, pangás, szegénység, vád, tanú, nász, kötelék, szerződés, zivatar, rög, bosszú, duzzadás a mindenségben együtt miként lesz vágy, izgalom, érzélem, magatartás, viaskodás, engesztelés, indulat, szabadság, kötelék, kapcsolat, nemzés, származás, atyafiság, testvérség, vérség.

Voltak, akik a földi életben teljes boldogságot állítottak lenni. Úgy is éltek maguk, s az emberek panaszait meghallgatni javaslák. Mondván, mindennek az oka csak emberi nyugtalanság és tehetetlenség lenne. Az emberek testi állapotjokban kívánságaik beteljesülése nélkül irtódnak ki, s egyiknek szerencsétlensége, a másiknak szerencséje ez.

A panaszok megszűnnek, a terhek megkönnyednek, a bántások, bosszúságok eltűnnek, nem léssen rágalmozás, nem bosszuállítás, nem irigység, bú, avagy bánat, már az emberek megismerik, csak magok tehetik magokat boldoggá, s nem kereshetik azt sehol is magokon kívül.

Az embernek szüntelenül nagyobb tökéletességre önként törekedésében, a mesterségek előmenetelében több akadályokkal kell küszködnie, azáltal annál buzgóbb törekedésre ösztönöztetve élhetnie.

A gyarapodást a szorgalom és iparkodás szüli, de még okos szabadság és tartós békesség öszve véve is szükséges.

Igen, okos szabadság és tartós béke... Tatárjárás, Rigómező, Mohács, menekült, elhurcolt, a harcokban elhullott vérség. A zentai csatáig lengett itt a Tisza mentén is a lófarkas zászló, vért ivott az anyaföld, pirosra festette a folyók vizét az itt élő, az ide sodródó, menekülő, bujdosó és visszatérő nemzetek és szülési vérek vére.

A török a gyermekek után is fejadót fizettetett „azoktól, kinek fejük karimája már egy bizonyos meghatározott domborúságra telt”. A gyermekek tizedelői, az adóbeszedők házról házra jártak és kinek feje a mérésre használt „cirkalom forma fejmérőt betülté”, 200 aspert kellett fizetnie.

Sok atyának, kit sok gyermekkel s kevés pénzzel áldott meg az Isten, nagyon sanyarúnak látszék a gyermekefejadó, s inkább odaadta gyermekét; mert így minden efféle terhektől és nyomorúságtól megmenekedett.

Súlyos váltságdíjért tarthattak gyermeket, akiknek volt, és volt, és mindig lett, vérségünkben is, erre életünk és minden itt élők élete és anyanyelve a tanúság. Mennyi megpróbáltatása volt a mindenkori „törzsökanyának”, aki a török világ idején élt.

A török férfiak az keresztény asszonyok és leányok után sokat lesekelődtek, s minden módon igyekezének őket szándékaikra hajtani. Azokat, akik megtetszenének szemeiknek, hol erőszakkal, hol pedig nyájasan, törvényes szín alatt fele-

ségül vették. Ez okozta, hogy sok leány szüleit s atyafiait, sok asszony férjét elhagyá, elcsábitva a ruháktól és csecsebecseségek szépségétől vagy a török deliségétől.

A leány, ha valamely töröktől teherbe esett, nem mehetett többé keresztényhez feleségül, még gyermekét sem vala szabad keresztény papnak megkeresztelni, s aki ezt mégis megtette, annak a török életét vette. Sok ilyen erőszakoskodás mindennapi volt. Megjuhászodtak a rossz férjek ugyan, kímélte kinek jó feleség jutott, de kinek rossz, az jobban kínoztta, hogy tőle megszabaduljon. A török meg huncutul sokat tettetvén kínoztatását a szerelem dühétől, s ha kívánsága kérésének nem engedtek, a bíróhoz ment bajait panasolni, s ha leány miatt a szerelem forráságában magát valóban megölte, az imádott leányra a legterhebb rabság járma várakozott.

Ne higgye senki, hogy a tatártól, töröktől illendőbben viselkedett a német, a francia s minden erre járt hódító. A kuruc időkben a labanc ellen, a copfos urak világával viaskodott a szabadságszeretet, meg mindazon gyalázatossággal is, melyek ebben a küzdelemben az úriság, bőség, az erősebb önkénye elkívánt a szorgalmasoktól, s önbíráskodott javakban, jószágban, leánykák, asszonyok véreben, nevük írásában és nyelvük gyakorlásában.

Nos, nemzési és születési véreim, kiknek gyarapodását a szorgalom szülte, törzsökatyáink és törzsökanyáink vére által kik itt maradtunk, mert elődeink gyermekfejének karimája szűknek találtatott, vagy kifizették értük a válságdíjat és nemzések és születések felmérhetlenségében dédapáink számontartásáig jutottunk, mekkora is a mi vérségünk, kik is a vérrokonok, a közös ősök.

Háborúskodás, tűzvész, dögvész, árvíz, éhség, a kíméletlen időjárás kényszere hajtotta az élőket; menekült ember, állat, békésebb, jobb, biztonságosabb vidékre, mocsarokból a dombokra, s kavargott a népség, s vele a jó, vagy a rossz érzelem, úgy, miként a kopárságot, a mocsárvilágot váltja a dombtető, a puha fű, kövér legelő, a távont belátható békés mezőség; és sokasodtak az elporladt nevek, jeltelen hantok, a múltba merültek a szülőhelyek.

A veszendő élet folyamán a szegedi Alsótanyákig is eljutott a vészvár: Jön a víz!

Nagyapám még gyerekek volt. Az apjától tudja, de emlékezett is, hogyan szaggatták föl a kerítéseket, hogy szabadabbá tegyék a menekülés útját. Dédanyánk sopánkodott vagy foházkodott: „Zsiványtól mentsen Isten, a betyárral csak elvan az ember.” Pedig akkortájt az Alföldön már régen nem betyárkodott Zöld Marci, Bogár Imre, Rózsa Sándor... Azt viszont a családban tudni vélték, hogy Veszelka Sándornak a Felsőtanya részen százötvennyolc katasztrális hold földje volt, amikor az árvíz elől el nem menekült. István és József testvéreink százhatvanonnan katasztrális hold földet mondhattak magukénak. Igaz, Volford Istvánnak és nejének közösen az első világháború kezdetén kettőszázharminc katasztrális holdat sikerült becsülettel és örökösödés útján egybegyűjteni. Ezek a testvérek ott maradtak a szegedi tanyavilágban.

Amikor útra indultak, dédapámék sóhajából fölszakadt: „Olyan messzire menekülünk, mint amennyire tőlünk az Adar csillag megyen.” Melyik is lehet az Adar csillag? Ma már talán senki sem tudja közülünk. Itt telepedtek ők meg, megint a Tisza mentén, az ő Adar csillagjukkal, Adán. Véreink egy népes családja Bácsgyulafalvára, a másik ágazat Szajánba ment, és míg az öregek éltek, látogatták egymást lakodalmakban, temetéseken, vásároknak, búcsújárások. Díszes, fényes lószerszámok, szép lovak, parádés kocsik, tisztességes ruházat mutatta, hogy az árvíz menekültjei gyökeret eresztettek, mélyet, kitéphetetlent, mert a gyarapodást a szorgalom, az iparkodás szüli, meg az okos szabadság és a tartós béke. A szabadsággal még ugyan nem lehettek megelégedve, de a béke megvolt. Milyen is volt az a régi boldog béke világ? Erről megjegyzendő, hogy a századfordulón már osztálykülönbségről, egyenlőségről tudtak az emberek.

Születési vérként vagyok a családban, nemzési véreim messzibbről jöttek. Már a török világ előtt találkozni a névvel, s a török defterekben adófizetőként tartják számon eleinket.

Apai nagyapám olyan eseményre nem emlékezett soha, hogy valamikor Kunságból jöttek volna idetelepedni. Úgy maradtak ránk az emlékek, hogy számára ez nem is volt lényeges kérdés. Itt vagyunk, akire az ész vissza tud emlékezni, azok is itt éltek. Születési anyakönyvek, nemlétezésük folytán, hallgatnak. Kutyabőrös iratról sem tudnak, de más állati bőrről igen. A ránk maradt emlékezésekből tudni, hogy nemzési véreim között olyan nagy volt a szegénység, hogyha télire ruházatot akartak, akkor valami baltafélével és botokkal mentek rókát vagy farkast ölni. A farkasbőr viselése folytán ránk is ragadt a Farkas előnév.

Az a fiatalkorában dacos tekintetű kemény férfi úgy vitte el a birtokos házból a törékeny lányt, mint a mesebeli szegénylegény a királylányt. Amikor én általuk megszülettem, abba a kemény papírú nagykönyvbe beírta anyai nagyapám, hogy férjhez ment a lánya és fiát éppen úgy Jánosra köröszölték, miként az ő elsősülött gyereket.

Az öreg virilista megbocsátott lányának. A megbékélés évei mutatták meg a szegénylegény munkabíró erejét. Apám tartotta karjaiban anyai nagyapámat, mikor haldoklott. Én csak arra emlékszem, hogy dédelgetett szép lovai azon a délutánon az ézengéstől megijedtek és a jászolba ugrottak.

Vérségünk eddig még ki nem apadt folyamába az idők alatt más vérségek erecskéi, patakocskái keveredtek, és keverednek; vérségünk átfolyik más vérségek folyamába. Ma már csak részben tudjuk látni a vérgyűjtő és vérválasztó mélységeket.

Tegnapnak a jelen a folytatása. A gyermekkori élmények elkísérnek egy életen át, legendák, mondák, ereklyék maradnak rád, öröd, gazdagítod és véreidnek örökül hagyod.

A Tiszára mentetek ivóvízért a nagybátyáddal. Ő vödörrel hordta a kocsihoz a vizet, te a kocsin áltál és öntögdted a hordóba. Megtelt a hordó, utána megfürdettétek a lovakat, a kocsikerekek is megdagadtak a vízben, és indultatok haza az öreg házhoz.

A tiszta kamrában állt az a hatalmas vízszűrő dézsa, mozdítható tetővel, meg nyitható ajtóval, az oldalán lent csappal. Szombatonként ezt a víztartályt kellett telehordani, hogy egész héten át legyen mit inni. Eltűntek ezek az edények, csak az emlékezés őrzi őket.

Kivágták azt a hét nyalábnyi, vastag eperfát, ahol olyan jó volt hallgatni alatta a vénék beszélgetését. A régi testvérlátogató alkalmak: disznótorok, téli esték, éves ünnepek, vásárok, lakodalmak öröme, temetések bánata, a születések meghittsége, a jó hírek fogadása, a vándorok megvendéglése, az éjszakai szállásadás és megannyi történés, íratlan emlék.

A halál mindig bejelentés nélkül érkezett. Apai és anyai öregapáink halála után a születési ágon János, Antal, Péter, István bátyáink, Örzse, Kati, majd Maris nénéink és Pali bátya ment el vissza nem térő búcsúzással. A nemzési ágon Pali, István, Sándor, Jóska bátya, Csöre néne és a gyermekeiket temető öreganyák mentek el csontjaikat földdé porlasztani.

A sógorok: a Lengyel, a Lőrincz, a Vargák, az Urbán; meg az ángyikák: az Izsáki, a Kaszás, a Retek, a Bacsí, a Takács, a Csephál, az Árva, a Kós meg a többi testvér: a Nyilas, a Csúzdí, a Dudás, a Bakos, a Balogh, a Tóth, a Géczi, a Kállai, a Harnus, a Volford, a Trombitás, a Dupák, a Szabados meg annyian mások elmerültek az időben.

Keveredett és keveredik a vérség, újul és erősödik, és másokat erősít, egymást váltja meg testvérnek, életnek. Az idők vonulatában az öregek mentek, a kicsinyek érkeztek. Miként is tartható számon, hogy a tatárok támadásai után hogyan is maradt ránk a szülővárosunk határában a Tatársziget, vagy a Kőkút, ahol nemzési elődeink nevével találkozunk, és mikor, hol hullik le a családfáról egy száraz levél, vagy mikor bont bimbót az új élet?

A nemzési, születési vérek, sógorságok rengetegében itt tartjuk számon a Laták, a Nyári, a Hajdzser, a Pap, a Keceli, a Lukács, a Farkas, a Boja, a Jakovlyevics, Szeles, Szabó, Szabolcski, Szebasztján, Zapletán meg a többi felbukkanó és elmerülő családi neveket, mindig mást, más vérek érkezését és új családok létrejöttét.

Az öreg kezek már mozdulatlanok. A vérség legifjabb, nemzési leszármazottja a jelent örökíti. Családok, nevek beláthatatlanságában kutat a Fekete-tenger, a Duna, a Tisza, a Maros, a Mecsek, a Szajna, a Neretva, a Rajna, a Bodeni-tó, az Adriai-tenger vidékén, Amerikában azok után, akik már majdnem vagy végképpen eltűntek a szeme elől családjukkal együtt számunkra ismeretlenül, de bizonyosságul emberi történetünk létezésére.